

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Omnia pitää lukutaitokoulutuksen siirtämistä työvoimakoulutukseksi tavoitteidensa osalta perusteltuna, sillä muutos vahvistaa työelämälähtöisyyttä ja kytkee koulutuksen entistä tiiviimmin osaksi työllisyyspalveluja. Samalla Omnia korostaa, että koulutuksen kohderyhmä on haavoittuvassa asemassa oleva ja heidän etenemisensä työmarkkinoille on usein pitkäkestoista. On välttämätöntä varmistaa, ettei muutoksella kavenneta näiden ryhmien palvelujen saatavuutta eikä sivuuteta Omnian ja vapaan sivistystyön erityistä osaamista lukutaito-opetuksessa.

Omnia pitää tärkeänä, että koulutuksen opetussuunnitelmat yhdenmukaistetaan ja että koulutus hankitaan toimijoilta, jotka voivat toteuttaa sen laadukkaimmin ja kustannustehokkaimmin. Kunnille siirtyvät hankintatehtävät lisäävät kuitenkin merkittävästi hallinnollista kuormitusta ja henkilöstöressurssien tarvetta.

Kotoutumiskoulutuksen joustavoittaminen ja ulkopuolinen kielitaidon päättötestaus ovat kannatettavia tavoitteita. Esityksessä ei kuitenkaan riittävän selkeästi määritellä, kuinka työssäkäyvien ja yrittäjien koulutukseen pääsy varmistetaan. Esitetty rahoitus ei myöskään riitä uudenlaisten joustavien koulutusmuotojen toteuttamiseen, jotka kohdentuisivat esimerkiksi niille opiskelijoille, joilla on rajoitteita osallistua intensiivikoulutukseen.

Perusopetuksen rajaaminen yli 30-vuotiailta heikentää joidenkin asiakkaiden mahdollisuuksia koulutukseen ja voi lisätä koulutuksellista syrjäytymisriskiä. Omnia muistuttaa, että perustuslain mukainen oikeus maksuttomaan perusopetukseen tulee turvata kaikille käytännössä.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Esityksen mukaan kotoutumispalveluihin kohdistetaan useita merkittäviä säästötoimia, mukaan lukien kotoutumis- ja kielikoulutusten 15 miljoonan euron säästöt, laskennallisten korvausten leikkaukset vuodesta 2027 alkaen sekä 30 miljoonan euron lisäsäästö.

Rahoitusleikkaukset kohdistuvat voimakkaasti kuntiin ja koulutuksen järjestäjiin, erityisesti suurten kaupunkien alueilla, joissa maahanmuuttajaväestö on suurta. Nykyinen rahoitustaso ei kata lukutaito- ja alkuvaiheen koulutusten todellisia kustannuksia, ja esitetyt leikkaukset lisäävät riskiä koulutusten laadun ja saatavuuden heikkenemisestä.

On myönteistä, että rahoitusta kohdennettaisiin jatkossa enemmän suurille kunnille. Tästä huolimatta Omnia pitää välttämättömänä, että kotoutumisen alkuvaiheen palveluille ja koulutuksille turvataan riittävä rahoitus. Ilman tätä ei voida saavuttaa hallituksen esittämiä kotoutumis- ja työllisyystavoitteita.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Omnia pitää kotoutumisen tavoitteiden selkeyttämistä ja työelämälähtöisyyden vahvistamista kannatettavina. Samalla Omnia korostaa, että vastuun lisääminen ei voi tarkoittaa tuen vähentämistä: maahanmuuttajalla tulee olla realistinen mahdollisuus edetä koulutus- ja työllisyyspoluilla.

Kielitaitotavoitteen (B1) asettaminen kaikille ei ole realistista. Omnian toteuttaman kotoutumiskoulutuksen perusteella opiskelijan lähtötaso, oppimisen rajoitteet ja elämäntilanteet vaikuttavat edistymiseen. Samanaikaiset rahoitusleikkaukset ja kotoutumisajan lyhentäminen heikentävät tavoitteen saavutettavuutta.

Omnia pitää tärkeänä, että kotoutumiskoulutukseen sisältyy nykyistä enemmän työpaikoilla tapahtuvaa kielenoppimista. Tämä edellyttää toimivia tukirakenteita sekä koulutuksen järjestäjille että työnantajille.

Omnia kantaa huolta siitä, että velvoittavuuden toteutuminen työvoiman ulkopuolisilla on esityksessä epäselvää. Yhteiskuntaorientaation velvoittavuuden tulisi koskea kaikkia maahanmuuttajia oleskelulupastatuksesta riippumatta, jotta oikeudet, velvollisuudet ja suomalaisen yhteiskunnan pelisäännöt ymmärretään riittävästi.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Esityksessä ehdotettu malli, jossa alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma yhdistetään, ei tuo merkittäviä tehostamishyötyjä. Omnian näkökulmasta työnhakijoille laaditaan jo nykyisin suunnitelma ensimmäisellä tapaamisella, ja työvoiman ulkopuolisille osana palvelutarpeen arviointia.

Omnia painottaa, että koulutuspolkujen sujuvuus voidaan turvata vain, jos kunnille osoitetaan riittävä rahoitus alkukartoituksen, ohjauksen ja koulutuspaikkojen järjestämiseen.

Muut huomiot

Omnia korostaa, että kotoutumista koskevien uudistusten vaikutuksia lapsiin ja perheisiin ei ole arvioitu riittävästi. Vanhempien koulutusmahdollisuuksien kaventaminen heikentää lasten pitkän aikavälin hyvinvointia, lisää lapsiperheköyhyyden riskiä ja voi johtaa sukupolvelta toiselle siirtyvään heikompaan koulutusasemaan.

Omnia kannattaa sääntelyn ja päällekkäisen raportoinnin karsimista, mikäli se ei heikennä rahoituspohjaa. Omnia muistuttaa, että jo maassa olevien kotoutujien palveluiden heikentäminen ei tuota säästöjä pitkällä aikavälillä, vaan lisää syrjäytymis- ja segregatiokustannuksia sekä vaikeuttaa työvoiman saatavuutta.

Iskanius Anna-Maija
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia